

על התנסות, אכיפה, ומניעה של עבירות קלות

פרופסור עדו ערב, מרכז מינרבה, הפקולטה להנדסת תעשייה וניהול, הטכניון
והמרכז למשפט אמפירי המשותף לטכניון ולאונ' העברית
על בסיס מחקר עם דותן רודנסקי, עמוס שור, וכנרת תאודרסקו

מחקר בסיסי מצביע על פער גדול בין החלטות המתקבלות על **בסיס תיאור**
של מערך התגמולים, והחלטות המתקבלות על **בסיס התנסות**.

בהחלטות על **בסיס תיאור אנשים מפגינים רגישות יתר למאורעות נדירים**.

החלטות על **בסיס התנסות משקפות רגישות חסר למאורעות נדירים**,
והתנהגות מסוג "לי זה לא יקרה".

ההרצאה הנוכחית סוקרת מחקר זה ואת ההשלכות שלו לאכיפה ומניעה של
עבירות קלות

עדויות לפער שבין תיאור להתנסות

התנסות	90% סיכוי לרווח של 1 10% סיכוי להפסד של 10	0 בוודאות תיאור
---------------	---	---------------------------

כאשר הנבדקים מחליטים על בסיס **תיאור** הם נוטים להעדיף את הוודאות (גם כאשר ההסתברות להפסד יורדת), על פי ההסבר המקובל ממצאים אלו משקפים **רגישות יתר** למאורעות נדירים (כהנמן וטברסקי, 1979)

התנסות הופכת את ההעדפות. לאחר התנסות של כ 10 צעדים (עם משוב), הנבדקים מפגינים **רגישות חסר** למאורעות נדירים (ברון וערב, 2003) ונוטים להסתכן.

אפשר להסביר את ההבדל שבין **תיאור להתנסות** על ידי ההבחנה בין שתי תופעות

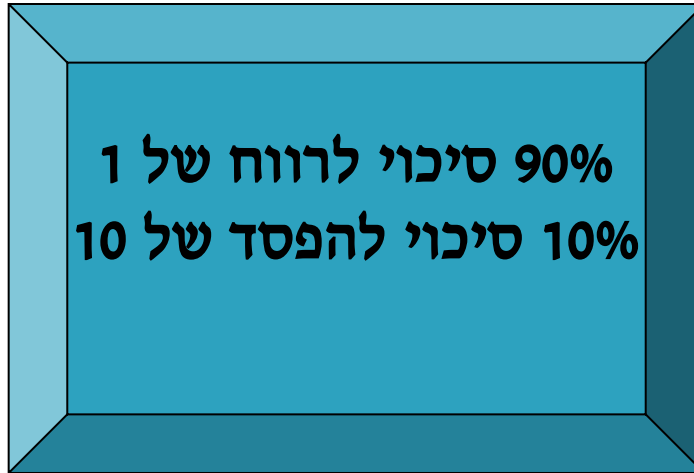
1. **אפקט הדוב הלבן:** עצם ההצגה מושכת תשומת לב. כאשר התוצאה הנדירה מוצגת היא מושכת תשומת לב גם כאשר ההסתברות שלה נמוכה מאוד.

2. **הסתמכות על ניסיון במצבים דומים:** לעומת זאת, בהחלטות על בסיס התנסות אנשים חושבים על מה שקרה להם במספר קטן של מצבים דומים. לכן הם נוטים שלא לחשוב על תוצאות נדירות ומתנהגים כאילו ש "לי זה לא יקרה".

לא רק בישראל: תופעה כללית שמשקפת התנהגות של בעלי חיים שונים, וקשורה למבנה המוח (שפיר ועמיתיו, 2008).

לא רק בעלי חיים: גם Google
rfc, hartk

הפער שבין תכנון להתנהגות (שור ועמיתיו)

כאשר נבדקים מתבקשים לתכנן את התנהגותם הם נוטים לבחור בחלופה הבטוחה (0 בוודאות).

אבל כאשר הם יכולים לסטות מהתכנון, הרוב נוטה לבחור בחלופה המסוכנת

כלומר, **תכנון דומה להחלטות על בסיס תיאור**, והתנהגות בפועל דומה להחלטות על בסיס התנסות

השלכות לבעיות אכיפת חוקים

מחקרים קודמים מתמקדים בשני גורמים אנושיים לעבירות קלות:

1. זלזול מסיבות של שיקולי כדאיות אנוכיים (לא רוצה)

2. קשיים אובייקטיביים כמו רעב (לא יכול)

הממצאים הנוכחיים מצביעים על החשיבות של גורם שלישי:

רוצה, יכול, אבל זה לא יוצא (הפיתוי הנקודתי גדול יותר)

הערך של אכיפה ידידותית (ערב, רודנסקי ושור, בתמיכת הוועדה לפעולה מונעת במשרד התמ"ת):

המחקר המסוכם לעיל מציע שחשוב וקל לפתור בעיות מסוג רוצה, יכול, אבל זה לא יוצא.

חשוב כי בעיות כאלו מתעוררות בהרבה מצבים

קל משתי סיבות:

1. התושבים/עובדים רוצים
2. שינוי קטן במערך התגמולים יכול להספיק. מספיק להבטיח ענישה עדינה של ההתנהגות הבעייתית. למשל, הערה או קנס קטן מאוד.

יישום ברמב"ם (ערב, רודנסקי, לוי, הרשור, אדמי ודונחין, 2010):

אכיפה של שימוש נבון בכפפות בזמן לקיחת דם ועירווי.

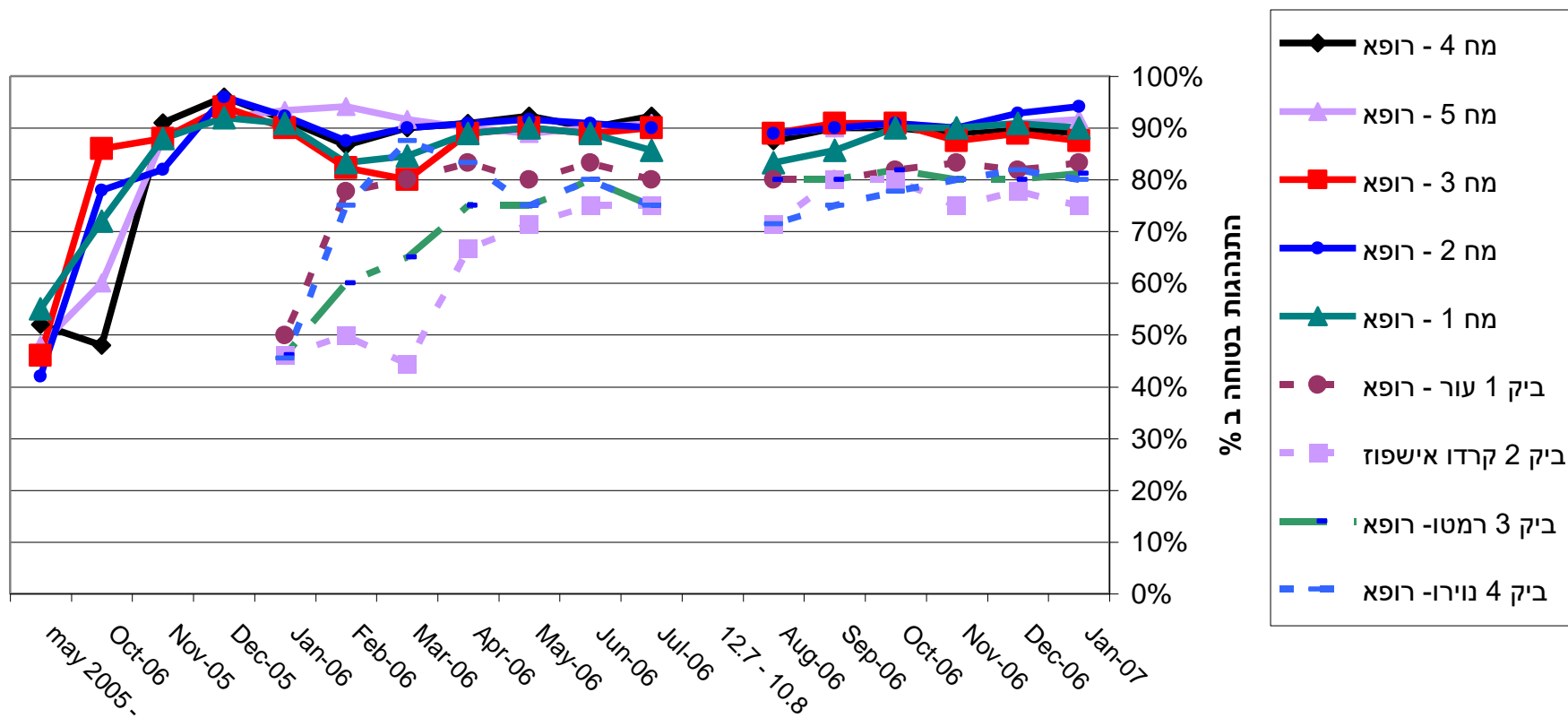
השיטה

תצפיות מוקדמות במחלקות

פגישה עם הצוות הרפואי בכל המחלקה שבו מוצג הרעיון: שימוש נבון בכפפות חשוב, רובנו מתכננים להשתמש, אך אחוז השימוש אינו גבוה. כיוון שיש רצון, יתכן שהערות (תזכורות) הדדיות יספיקו. אימוץ הרעיון על ידי הצוות, והתחלת יישום.

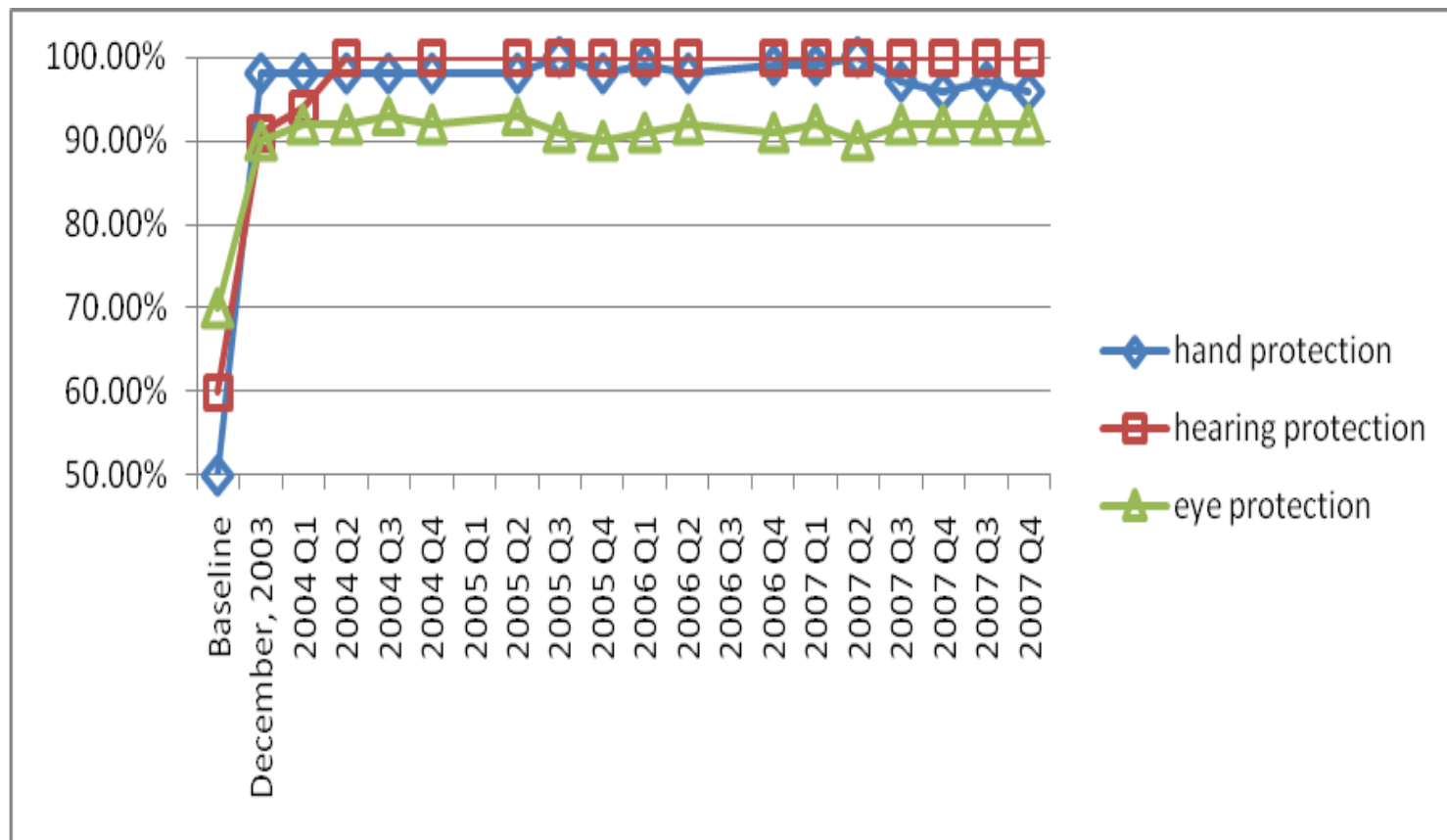
תצפיתנים בחנו את אחוז השימוש, והממצאים הוצגו למנהלים.

שימוש נכון בכפפות על ידי רופאים

may 2005 - sept 2005 observations before the intervention

אחוז השימוש בכפפות, אטמים, ומשקפי מגן ב 10 מפעלים (שור ועמיתיו)

סיכום ביניים:

חשוב להבחין בין שלוש סיבות לעבירות קלות:

1. לא רוצה,
2. לא יכול,
3. רוצה יכול אבל זה לא יוצא

המחקר הנוכחי מציע שהסיבה השלישית חשובה, וקלה לטיפול על ידי אכיפה
ידידותית

1. שלושה אפקטים שליליים של ענישה (סקינר, 1953)

א. רגשות שליליים

ב. כעס כלפי המענישים

ג. חיזוק של התנהגות נמנעת בעייתית: למשל ענישה כבדה של תלמידים כתגובה לטעויות איות הביאו לבריחה מבית הספר, ונשירה ממערכת החינוך

תופעות קשורות:

■ 2. תגובת יתר לחוסר הוגנות וההשפעה של עונשים כבדים. אנשים נוטים למחות בעוצמה על תוצאות שנראות להם בלתי הוגנות. אכן, במצבים רבים אנשים מוחים גם כאשר עלות המחאה גבוהה והיא אינה כדאית מבחינה כלכלית (Roth et al., 1991).

דוגמא, משחק האולטימטום:

שחקן A צריך לחלק 100 ₪ בינו לבין שחקן B.

שחקן B צריך להחליט בין "לקבל" ו "לדחות" את החלוקה.

אם B מקבל החלוקה מתבצעת.

אם B דוחה הכסף נעלם (שני השחקנים מרוויחים 0).

ACADEMY AWARD®
BEST PICTURE

2001

FULL SCREEN

3. אפקט העדר.

לבעיות אכיפה רבות יש שתי נקודות שיווי משקל נאש אפשריות:

1. מפירים רבים (הסתברות נמוכה לאיתור מפר מסוים)

2. מעט מפירים (הסתברות גבוהה לאיתור מפר מסוים)

כדי להגיע לנקודה הרצויה יש להתחיל את האכיפה עם משאבים מרביים

במצב זה גם עובדים שאינם מתכננים לשמור על הבטיחות ישנו את התנהגותם.

4. העתקות בבחינות (ערב, אינגרם, רז ושני, 2010).

5. אפקט פייסבוק במצריים ובגולן.

6. שימוש בצופר ■

7. אקלים בטיחות (זוהר, ליבנה וגיל לוריא).

אפשר לחשוב על אכיפה ידידותית כשיטה זולה לשיפור אקלים הבטיחות.

8. בעיות כלכליות ואפקט הברבור השחור

מקובל להאמין שהמשבר הכלכלי שהחל ב 2008 (וידוע בשם משבר הסב-פריים) הוא תוצר של מערכת תגמולים בעייתית (Inside Job) לבנקאים היה כדאי לקחת סיכויים פרועים כיוון שהם קיבלו אחוזים במקרה של רווח, ולא הפסידו הרבה כאשר היו הפסדים.

הממצאים הנוכחיים מציעים שתיוקון מערך התגמולים הכלכלי עלול שלא להספיק.

הזנחה של אירועים נדירים צפויה להביא למשברים גם אם הבנקאים ישלמו מחר מלא (ראה טאלב, 2007).

הפתרון אכיפה ידידותית

4. קונפליקטים ומיתוס העוגה הקבועה

	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9
A1	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, 2	-9, -9	-9, -9
A2	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, 2	-9, -9	-9, -9
A3	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, 2	-9, -9	-9, -9
A4	2, -9	2, -9	2, -9	2, -9	2, -9	2, -9	-1, -2	2, -9	2, -9
A5	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, 2	-9, -9	-9, -9
A6	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, 2	-9, -9	-9, -9
A7	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, 2	-9, -9	-9, -9
A8	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, 2	-9, -9	-9, -9
A9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, -9	-9, 2	-9, -9	7, 7

❖ 5. פרדוקס הטפיחה על הכתף (עדי לוריא, ערב וחרובי).

האפשרות לבונוסים חשובה בשלב התכנון (בחירת מקום העבודה),

אך האפקט של אפשרות זו על שביעות רצון וביצועים אינו גבוה.

חלק מהבעיה נובע מהעובדה שהבונוסים נוטים להיות נדירים, והחלטות על בסיס ניסיון מביאות לשקלול חסר של אירועים נדירים). ניהול נבון משתמש בחיזוקים חברתיים שכיחים הקשורים (מנבאים) בונוסים וקידומים.

בסרטי ילדים האנשים טובים או רעים

יתכן שהמציאות מורכבת יותר

רובנו מתכננים לעשות את הדבר הנכון, אבל זה לא תמיד יוצא
במצבים רבים אנחנו לא משקיעים מספיק בבריחות וחדשנות.

תכנון נבון של הסביבה תוך שימוש בתגמולים נבונים, אכיפה ידידותית,
טפיחות על הכתף, יכול לעזור